

BUITEN

22^E JAARGANG N^O. 9.

ZATERDAG 3 MAART 1928.

Foto C. Steenbergh.

WAAR HET WATER DER VIJVERS VAN HEILIGEBERG IN DE LUNTERSCH
BEEK VALT.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE STRAAT VAN DE FLUITSPEELSTER, DOOR H. DE VERE STACPOOLE (9)	BLZ. 98
AAN EN BIJ DE LUNTERSCH BEEK (GEÏLLUSTREERD), DOOR MR. A. LOOSJES (SLOT)	BLZ. 97, 100—103
OUDE GEBRUIKEN, DOOR J. M. HOES	BLZ. 102
BIJ DE DIEREN. NAAR HET DUIJSCH VAN MANFRED KYBER. VERTALING VAN M. P. DIAMANT—DE VRIES	BLZ. 103
DE PROTESTANTSCH KERK TE REMBANG (GEÏLLUSTREERD), DOOR R.	BLZ. 104
DE GESCHIEDENIS VAN DE RIDDERHOFSTAD STERKENBURG (GEÏLL.), DOOR P. F. J. A. JULIEN	BLZ. 104—105
ORCHIDEËN (GEÏLL.), DOOR H. L. S. A.	BLZ. 106—107
RENATA DI FRANCIA. NAAR HET POOLSCH, DOOR KAZIMIERZ CHŁĘDOWSKI (5)	BLZ. 107
AAN HET LAGO MAGGIORE (ILLUSTRATIE)	BLZ. 108
BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.	

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

De Straat van de Fluitspeelster

9) DOOR H. DE VERE STACPOOLE.

PHEIDON had tot nu toe zelf de belangrijkste plaats in zijn eigen wereldbeschouwing ingenomen en die was beperkt tot het zichtbare; de admiraals en kapiteins der oorlogs-treinen, de groote mannen van Athene hadden zich voort-bewogen als vliegen op den buitensten rand; hij had filosofen achterna geschreeuwd en zonder ontroering de burgerij zien optrekken naar den Areopagus. De pracht der Panetheneën en de processie, die het beschilderde gewaad naar den Acropolis droeg, had hem geen eerbiedig ontzag kunnen inboezemen. Slechts Diomedes had hem dieper getroffen dan wat hij tot dusverre ooit gezien had, welke menschen hij ooit had leeren kennen, omdat Diomedes hem tot zijn eigen hoogte had opgeheven en gedurende enkele korte uren een aris o-craat van hem gemaakt had; hem in zijn eigen wereld had ingeleid, hem toegestaan had getuige te zijn van haar schoonheid, verfijndheid, sierlijkheid en geestigheid.

O, die prachtige Diomedes, van wien iedere beweging spontaan en natuurlijk was, wiens tong was als een rapier, wiens geest gepolijst was als zijn vingernagels, die niet meer waarde hechtte aan een zak vol zilverstukken dan aan een zak noten! Wat een man om te volgen, te imiteeren, vrienden mee te zijn! En die je dan los liet en over je heen liep, alsof je straatvuil was!!!

In de Straat van den Discus-werper hield hij een jongen arbeider staande.

„Ik zoek naar het huis van Diomedes.”

„Welken Diomedes?”

„Er is er maar één van de soort waar ik naar zoek. Een groot man — een aristocraat.”

„Oho!” zei Democratie, „je wilt weten waar Diomedes de aristocraat woont?”

„Ja. Heb ik dat niet gezegd?”

„Welnu, hij woont in de Straat van den Hond”.

„Dat weet ik”, antwoordde Pheidon: „Naast de straat je moeder de t . . f”.

Toen liep hij hard weg.

Het leek een hopeloos geval. Hij ging naar de Agora, maar de barbier had zijn zaak gesloten. De markt was afgeloopen en Myrmex was nergens te vinden. Voor het oogenblik stond er blijkbaar niets anders op dan zich te amuseeren en op de goden te vertrouwen om de zaak in het reine te brengen.

Tusschen de Colonnade van Hermes en den Tempel van Dionysus liep een overdekt pad, dat naar een onbebouwd terrein leidde, waarop verschillende straten uitkwamen. Hier kwamen schoolkinderen bijeen nadat de school geëindigd was, speelden er, ruilden onderling allerlei dingen en deden na wat zij van de groote menschen gezien hadden. Het was een soort van Kinderen-Agora en te oordeelen naar het rumoer, dat er vandaan kwam, moest de markt druk aan den gang zijn.

Pheidon liep langs dit pad en zoo het plein op. In tweeën gesneden door de zwarte schaduw van den Tempel van Dionysus, vol van kinderen, wier stemmen luid opklonken, bood deze miniatuur-Agora, met zijn achtergrond van witte tempelzuilen en zijn blauwen hemel-koepel een schouwspel aan, zoo levendig en interessant als men maar ergens in Athene kon zien. Naakte kinderen speelden haasje-over, met hun tunieken om hun hals gedraaid als groote cachenez's — want wie hier zijn tuniek uitdeed, was zeker, dat ze gestolen zou worden; kinderen, die een spel speelden dat de oer-overgrootvader was van „stuivertje-wisselen”, deden de echo's der tempelmuren weerklinken. Aan een der uithoeken was een geweldig kabaal, daar was de markt; en koolstronken en allerlei afval en resten van de echte markt hadden daar nog een schitterend en denkbeeldig bestaan als waardevolle artikelen. Er waren kinderen, die met tolleren en beendertjes speelden, maar het vreemdste spelletje werd heelemaal in stilte gespeeld in de schaduw van een muur, die deel uitmaakte van den achterkant van de Colonnade van Hermes.

Hier stapte een filosoof met zijn discipelen heen en weer, allen omkeerend als de eerste omdraaide en ruimte voor hem makend, zoodat hij weer aan het hoofd van den stoet kon komen. Maar behalve die navolging was er nog een ander systeem bij dit spel, want Pheidon merkte, dat de kinderen telden onder het loopen en dat, als de wijsgeer uit den pas raakte, hij dadelijk uit zijn ambt ontzet werd en een der leerlingen zijn plaats innam. Er was een barbierswinkel met een barbier als een cherub die een klant schoor met een puntigen steen zonder iets wat op zeep of olie geleek, terwijl een groepje kinderen van ongeveer zes jaar er bij neergehurkt zat, met verrukkelijk geduld hun beurt afwachting. Marktlui, spelers, leegloopers, het waren allen jongens; er was geen meisje te zien.

Toen Pheidon het plein bereikte door de Passage van den Tempel van Dionysus, betrad een man het van een der andere straten uit. Hij was dik, droeg een baard, had een vet, goedig gezicht en donkere, dwalende oogen.

Hij bleef dicht bij Pheidon staan om te kijken naar den barbier en zijn klanten. Toen lachte hij en zei iets in een taal, die de jongen niet verstond. Pheidon schudde zijn hoofd.

„Wat!” riep de groote man uit, uitmuntend Attisch Grieksch sprekend, wat blijkbaar zijn moedertaal was. „Versta je het Dorisch niet! Bij Hestia ¹⁾, iederen keer dat ik hier terug kom, is Athene dommer geworden”.

„Dat wil ik graag gelooven”, zei Pheidon, oppassend dat hij buiten het bereik van 's mans arm kwam. Maar de vreemdeling scheen niet gebelgd te zijn; zijn oogen, die overal rond dwaalden, hadden den zak bespeurd, dien Pheidon vasthield. Toen hij opzij schoof, had de jongen ze van de eene hand in de andere genomen en de vreemdeling had het zwakke rinkelen van zilvermunten gehoord.

Toen begon hij te praten op zoo'n prettige manier en zoo heelemaal alsof hij sprak met iemand van zijn eigen leeftijd en stand, dat Pheidon er door geboeid en verrukt werd.

Hij was niet meer of minder dan een dokter uit Syracuse (zei hij); van daar zijn Dorisch Grieksch, want dokters, koks en huismeesters gebruikten in Athene het Dorisch, evenals ouërwetsche Engelsche dokters potjes-latijn spraken en moderne koks Fransch. Hij heette Meletus en hij telde tal van vooraanstaande mannen van Athene onder zijn cliënten. Hij was in het bezit van een geneesmiddel voor rheumatiek, gemaakt uit een bloem, die op een bepaalden berg in Thesalië groeide en nergens anders; hij had er zes jaar naar

¹⁾ Vesta, Godin der Kuischheid.

gezocht vóór hij ze gevonden had. Niemand had ze ooit tevoren kunnen ontdekken.

„Maar”, zei Pheidon, „als gij er op den berg naar gezocht hebt, hoe wist ge dan dat ze daar was?”

Meletus lachte.

„Hoe ik wist, dat ze daar was? Wie het mij verteld heeft? Wie anders dan de goden in een droom?”

„Hebben die u verteld, dat ze op den berg groeide?”

„Welzeker”.

„Waarom hebt u er dan zes jaar naar gezocht?”

„Waarom? Omdat de goden, ten einde mijn geloof op de proef te stellen en het vinden des te waardevoller te maken, mij met blindheid geslagen hebben”.

„Hoe kon u ze dan vinden als u blind was?”

„Door mijn neus”.

Pheidon lachte en Meletus lachte. De schelm knipoogde alsof hij den knaap in zijn vertrouwen wilde nemen; dat knipoogje zei zoo duidelijk alsof hij het gezegd had: „Zie je wel hoe een schelm ik ben”. Niettegenstaande zijn gemeenheid, vond Pheidon hem geweldig leuk, omdat hij zoo'n grappige manier van praten had.

„En verkoopt u veel van dat goedje?”

„Ik verkoop het overal. Maar dat is slechts één van mijn geneesmiddelen; al de vooraanstaande lui in Athene zijn mijn klanten”.

„Dan”, zei Pheidon, die plotseling op een goed idee kwam,

„kunt u mij misschien vertellen, waar een zekere Diomedes woont, dien ik vandaag ontmoet heb en die mij opgedragen heeft dien zak met zilver naar zijn huis te brengen. Ik weet zelfs den naam van zijn vader niet of het stadsdeel waarin hij woont. Hij liet mij op straat staan met den zak in mijn hand, en vóór ik hem den naam van de straat kon vragen, was hij verdwenen”.

Meletus, die geschrokken was toen hij den naam van Diomedes hoorde, had zich beheerscht.

„Ik heb een — patiënt, die Diomedes heet”, zei hij. „Een jonge man”.

„Juist”.

„Een knappe vent”.

„Juist”.

„Een groot edelman”.

„Dat is hij”.

„Erg vrij met zijn tong en zijn geld”.

„Dat is hij”.

„Volg mij dan en ik zal je naar zijn huis leiden”.

Zij gingen weg juist toen de barbier, die zijn tweeden klant geschoren had, iets gedaan moest hebben wat tegen de regelen van het spel streed en onder luid kabaal van zijn post ontzet werd. Hij moest nu plaats nemen op het marmerblok, dat als stoel dienst deed, en zijn kin onderwerpen aan het schrapen dat hij anderen had doen ondergaan.

„Dus hij heeft jou een zak geld toevertrouwd”, zei Meletus. „En jij was nog al een vreemde voor hem”.

„Waarom niet?” antwoordde Pheidon. „Zijn vreemden altijd dieven?”

Meletus barstte in lachen uit.

„Vraag dat een wijzer man dan ik ben”.

„Dan zal ik het den eerste den beste vragen, dien ik tegen kom”, zei Pheidon.

Weer lachte Meletus.

„Bij Zeus!” riep hij uit. „Men zegt niet ten onrechte, dat de jongens van Athene tongen hebben. Waar bewaar je die, dat je ze zoo scherp houdt?”

„Waar ik mijn geld bewaar”.

„En waar is dat?”

„In mijn mond”.

Hij spuwde de obool en de zilveren drachme in zijn hand en borg ze weer weg in zijn wang.

Weer lachte Meletus. Zij waren de Agora overgestoken en de Straat der Leerlooiers ingegaan, een geurige plaats.

„En had je dien Diomedes nooit te voren gezien?” vroeg Meletus.

„Nooit. Ik woon in de havenstad”.

„Welnu, mocht je je geld verliezen vóór je het huis van Diomedes bereikt hebt, volg dan mijn raad en keer terug naar de havenstad, anders zouden de menschen zeggen, dat je 't gestolen hebt”.

Zij gingen nu door een nauw, kronkelend laantje, dat uitkwam op de Straat der Leerlooiers; er was nergens een mensch te bespeuren.

„Het verliezen?” zei Pheidon. „Hoe zou ik het kunnen verliezen?”

Het antwoord werd gegeven door de vuist van Meletus. Door een stoot in de maagstreek werd de ongelukkige Pheidon op zijn rug geworpen, waar hij buiten adem, niet in staat zich te bewegen of geluid te geven, den hemel als een rad boven zich zag ronddraaien. Toen viel hij op zijn zijde en gaf over.

Bij geluk waren de obool en de drachme uit zijn mond gevlogen, in plaats van in zijn keel; zij lagen op de steenen naast hem. Onnoodig te zeggen, dat de zak met zilver verdwenen was.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

DE DANKBAARHEID VAN PHILINUS.

Voor Pheidon was de toestand angstwekkend. Voor hem betekende de zak een klein fortuin. Ongetwijfeld zou Diomedes hem er voor verantwoordelijk stellen, wellicht zou hij beslag laten leggen op de boot en het vischtuig van zijn vader, en zou zoo het heele gezin tot den bedelstaf gebracht worden. Den jongen leek dit niet onwaarschijnlijk. Tusschen Athene en de havenstad waren voortdurend processen aan den gang; zelfs de visschers onderling liepen bij de minste kleinigheid naar het gerecht om een aanklacht in te dienen, en Pheidon was grootgebracht met een groote mate van respect voor anderzeggend eigendom.

Even erg als het verlies van het geld was de slag, toegebracht aan zijn trots. Hij had zichzelf erg slim gevonden en met al zijn slimheid was hij er zoo ingelopen; zijn miserabele tong, die hij zoo gaarne met de tongen van andere menschen liet wedijveren, was een schrale verdediging gebleken tegen de sluwheid van den eersten den besten schelm.

Hij krabbelde op, zocht de obool en de drachme weer op en scharrelde naar den hoek van de Straat der Leerlooiers. Hier ging hij in een portiek zitten en overdacht den toestand.

Er was een politiemacht van meer dan duizend man in Athene, maar voor Pheidon was zij van geen nut. Hun plicht bestond hoofdzakelijk in het orde bewaren bij de spelen, de Vergadering en dergelijke gelegenheden; om menschen te arresteren op order van de magistraten en de magistraten te begeleiden als het hof zitting had. Zij patrouilleerden niet op straat.

Terwijl hij daar zoo zat, ging warempel Philinus langs hem, de deugniet aan wien Diomedes dien ochtend in de Agora geld gegeven had!

Philinus was bedwelmd door drank, daar hij het geld in een ordinaire kroeg verteerd had, een plaats waar zelfs een slaaf niet zou binnentreden; maar hij kon nog tamelijk rechtuit loopen en spreken als hij zijn hikken kon inhouden.

Toen Pheidon hem riep, keerde Philinus zijn dronkenmansgezicht naar hem toe en herkende hij den jongen die dien morgen Diomedes begeleid had.

„Wat nu!” zei Pheidon en hikte.

Pheidon die zag, dat het heerschap niet in een toestand was om hem vertrouwelijke mededeelingen te doen, zei niets van het verlies van het geld, maar vroeg naar Diomedes' adres.

Philinus krabde zich achter de ooren.

„Ik weet waar hij woont en ik zou je er heen kunnen brengen, maar ik ben den naam van de straat vergeten”. Hik.

„Brenge me dan erheen”.

„Jawel”, — hik — „maar ik ga dien kant niet op”.

„Ik zal je een obool geven, als je mij er heen brengt”.

De straatarme kroeg kwam het geldstuk aan, gekeerd om en ging de straat door in de richting tegenovergesteld aan die welke Meletus, de glad-tongige, had ingeslagen. Zij liepen weer over de Agora, die nu verlaten was en lag te gloeien in het volle middaglicht. Philinus was vóór zijn ontmoeting met Pheidon in een neerslachtige stemming geweest. Hij had genoeg gedronken om naar meer te verlangen en was nog nuchter genoeg om de onmogelijkheid in te zien het te verkrijgen. Maar de obool in zijn hand had hem weer moed gegeven en vroolijk gemaakt.

Halverwege het marktplein gekomen, bleef hij staan en keek op naar den Acropolis. Drie-en-dertig jaar geleden had hij als metselaar er onder leiding van Ictinus de laatste hand aan helpen leggen.

(Wordt vervolgd.)

Foto C. Steenbergh.

AAN DE LUNTERSCHÉ BEEK OP RANDENBROEK.

AAN EN BIJ DE LUNTERSCHÉ BEEK.

(Slot.)

THANS terug, en door de Dorresteynsche laan, in de wandeling Doodeweg geheeten, weder de Luntersche beek opgezocht. Daar is ze, stroomend uit de bosschen van Lockhorst naar het noorden. Maar al weder kunnen wij haar niet volgen, alweder moeten wij haar kruisen, thans over een brug . . . ai! welk een brug. Er heerscht in Amersfoort's omgeving een machthebber, die van den betonbrugbouw-demon is bezeten. De bekoorlijkste plekjes schendt hij. Of het hem strijd kost, wij weten het niet, maar dit staat vast: de demon overwint. En wel zeer sterk betreuren we die overwinning hier, met de beek vóór ons, vlietend langs het bosch van Heiligeberg, en daar, rijzend boven de korenvelden, Amersfoort's prachtige Lieve Vrouwetoren, en achter ons Lockhorst's majestueuze woudreuzen. Wie de oude brug gekend heeft, met de eenvoudige geel-geverfde houten leuning, weet wat hier verknoeid is. Meer gevaren dreigden hier . . . Want Lockhorst's boomenpracht is nauw aan de vernieling ontkomen, toen de schoone bezitting door Ernest Louis Baron van Hardenbroek te Wassenaar, een jaar geleden ongeveer, werd verkocht. Maar gelukkig redde de Vereeniging „het Utrechtsch Landschap", gesticht tot behoud van het natuur- en landschapsschoon in de provincie, het bosch uit sloopers handen, terwijl de heer C. C. Pels Rijcken, majoor der artillerie, eigenaar werd van het huis met de onmiddellijke omgeving daarvan. Dat huis is al weder onbelangrijk; klaarblijkelijk in de 19de eeuw gebouwd, herinnert het door niets aan het stamhuis van het befaamde geslacht der Lockhorsten, waarvan zelfs iedere schooljongen den naam kent. De oude burcht heeft trouwens op een andere plaats gestaan, waarschijnlijk nabij het houten jachthuis, dat de naam „de Hertekop" voert. Neen, aan het verleden herinnert hier niets dan de naam.

Maar die naam heeft dan ook wel veel te vertellen. Hij spreekt van de woelige tijden, waarin Hoekschen en Kabeljauwschen, Schieringers en Vetkoopers, Heeckerens en Bronckhorsten en . . . Lockhorsten en Lichtenbergers met hun aanhangers elkander fel bestreden, van wie de laatstgenoemden geen duidelijk uitgesproken beginselen vertegenwoordigden, al gingen de sympathieën van de Lockhorsten over het algemeen in anti-Hollandsche en pro-bisschoppelijke richting. Maar waarom nog veel te vertellen van de leden van het aloude geslacht, dat waarschijnlijk den in 1034 overleden Adam van Lockhorst tot stamvader had, van den geweldigen krijger Jacob van Lockhorst, van de geslachten, aan welke in de 16de eeuw Lockhorst is gekomen: na Otto van Arkel de Matenesses, Van Schagens, Van Renesses en van Hardenbroeks? In het bosch van Lockhorst klinken niet meer hunne stemmen, ook niet meer voor hem, die een scherp oor heeft voor de stemmen van het verleden: dit bosch, hoewel niet uitgestrekt, tot een der schoonste van Utrecht te rekenen, spreekt een eigen taal, met zijn statige donkergroene dennengroepen, zijn edele beuken, zijn fijne berken. Tusschen de bemoste hellingen en het welig groeiende hakhout slingeren zich de paden, bedekt met een veerkrachtig bruin tapijt van denne-naalden. En hier en daar glinstert het water der Luntersche beek, voortvloeiend, zonder ophouden, naar de oude stad aan de Eem . . . Het bosch was in de laatste jaren niet meer voor het publiek opengesteld. Verwacht kan worden, dat dit thans weer zal veranderen. Moge men toonen, dat de openstelling dezer schoonheid op prijs gesteld wordt en zonder schade van het bosch kan worden gehandhaafd! Lockhorst houdend, als van zelf op den Heiligebergerweg, die den loop der beek volgt, echter op eenigen afstand ten oosten ervan.

Willen wij haar weder bezoeken, dan is dat hier nog slechts op één plaats mogelijk, n.l. bij de zoogenaamde Metgensbleek, waar een bruggetje in de gelegenheid stelt van den Heiligebergerweg door de Gasthuislaan den straatweg te bereiken dien we na ons bezoek aan Nimmerdor verlieten. Of — we moeten den bewoners der beide buitenplaatsen tusschen Heiligebergerweg en Heiligebergerbeek (want zoo wordt dit gedeelte onzer Luntersche beek vaak genoemd) verlof vragen, hunne zwaar-boschte gronden te betreden. Wij hebben 'en het een en het ander gedaan, en hebben het schoone landgoed „de Heilige Berg” bezocht, waar het — de herhaling begint eentonig te worden — niet het huis is, 19de eeuwsche verbouwing van een 18de eeuwsch buitenverblijf, dat aan-

Foto C. Steenbergh.

DE LUNTERSCH E BEEK BIJ RANDENBROEK.

Maar des te meer doet dat het park, met zijn smalle vijvers, in verbinding staande met den brederen vijver van de „overplaats” aan de andere zijde van den weg, met zijn dicht, tot een bosch geworden geboomte, met onze beek die dit al bespoelt en waarin bij regenweer het vijverwater zich met een watervalletje ontlast, en — ten slotte, met zijn „berg”, een thans dicht belommerde kunstmatige heuvel, die dit landgoed zijn naam gaf, en herinnert aan de lang vervlogen tijden, toen hier in de tweede helft der rode eeuw Adam van Lockhorst aan Bisschop Anfridus grond schonk voor den bouw van een klooster, dat weldra verrees, ter eere van Christus, de H. Maagd, de apostelen Petrus en Paulus en van St. Maarten, en dat door Benedictijnen werd betrokken. „Hohorst”, heette het klooster aanvankelijk. Zekerheid, dat het op den „berg” heeft gestaan, is er niet. Wel vertellen de oude kronieken, dat vroeger de grond rondom zeer moerassig was, maar ook de plaats, waarop zich thans het landhuis bevindt, verheft zich eenigszins boven de omgeving. Misschien diende de heuvel als toevluchtsoord bij zeer hoog water, misschien ook om den wakers een ruim uitzicht te geven over de omgeving. Dat was in die tijden niet overbodig: de Noormannen deden hunne gevreesde invallen, en deden ook deze streek zulk een overlast aan, dat een latere Bisschop, Bernulfus, het veiliger achtte zijn geestelijke stichting omstreeks 1025 naar Utrecht over te brengen, waar ze, onder den naam van St. Paulus-abdij, nog eeuwen gebloeid heeft. Toch schijnen op den Hohorst of Heilige Berg enkele kloosterlingen te zijn achtergebleven. Later diende het huis tot zomerverblijfplaats van Utrecht's Bisschoppen. Daaraan kwam een einde, toen de Hervorming in Utrecht zegepraalde, en de Staten van het

grootte bekendheid heeft verkregen door zijn reis met een Nederlandsche duikboot door het Panamakanaal naar Indië en zijn zwaartekrachtmetingen op dien tocht. Als in de eerste tijden zijner stichting, toen er de ijverig studeerende Benedictijnen woonden, wordt derhalve weer op den Heiligeberg de wetenschap gediend. ☞ Volgens de overlevering, zou de „berg” zelf door nonnen met haar vingerhoeden zijn opgeworpen; de overlevering negeert het feit, dat Benedictijnen geen nonnen zijn en hun tijd gewoonlijk beter besteden, dan met het op zulk een tijdroovende en omslachtige wijze opwerpen van heuvels. Een andere overlevering vertelt, dat de H. Ursula, op de noodlottige bedevaart die te Keulen een einde aan haar leven maakte, met haar elfduizend maagdekens op dezen heuvel heeft uitgerust. Vandaar dat de berg „heilig” wordt genoemd. Hoe dit zij, in de 18de eeuw was de berg wel zeer wereldlijk geworden, „cierlijk” opgemaakt als ze toen was, met geschorren hagen en zorgvuldig geknipte grasfiguren, alles onberispelijk van symmetrie. Die cierlijkheid is al weder lang verdwenen, wat thans zeker niemand zal betreuren. ☞ Tè lang reeds heeft de Heiligeberg ons opgehouden. En nog rest ons „Randenbroek” vroeger ook wel Ramsbroek geheeten, wat noordelijker, in de onmiddellijke nabijheid van Amersfoort gelegen. Op dit buitengoed valt al weder van een weelde van machtig geboomte te genieten. En er langs vloeit ook weder de Luntersche beek. Vijvers, als op Heiligeberg, ontbreken hier, maar het indrukwekkende bosch — want van een park kan men hier moeilijk spreken, — is er niet minder schoon om. En als we de steeds dichter naderende bebouwing zien, vragen we ons angstig af, hoelang deze oase van groen hier nog zal stand houden. ☞ Randenbroek . . . En we denken aan Vondel's:

gewest de geestelijke goederen in beslag namen. Niet lang daarna werd Reynier Pauw, de onstuimige Calvinistische Burgemeester van Amsterdam, eigenaar van den Heiligeberg, die door hem in een „lustplaats” werd herschapen. Ten tijde van zijn dochter Kornelia werd de buitenplaats een tweede Muiderslot, gaarne door Hollands dichters bezocht, zoodat Vondel, in zijn lofdicht op Amersfoort, de Heiligeberg „den Dietischen Helicon” kon noemen, „beschaduwde door de pijnboom en cypres, en eicken koel van lommer”. Het goed is daarna herhaaldelijk in andere familiën overgegaan. In het midden der 19de eeuw waren, als vele eeuwen geleden, Lockhorst en Heiligeberg weder in één hand. Thans wordt het huis bewoond door Mevrouw C. Vening Meinesz-den Tex, de weduwe van den bekenden Burgemeester van Rotterdam en Amsterdam, en haar zoon, Prof. dr. ir. F. A. Vening Meinesz, wiens naam ook buiten de wereld der geleerden

Foto C. Steenbergh.

DE LUNTERSCH E BEEK BIJ METGENSBLEEK. OP DEN ACHTERGROND DE O. L. VROUWETOREN VAN AMERSFOORT.

... De Helt van Randebroek,
de bouheer van de Vorsten
En 't Raethuis t' Amsterdam...

Ja, de namen van Randenbroek en van Jacob van Campen zijn één geworden in onze gedachten, hoewel Randenbroek reeds eeuwen wordt vermeld, vóór de vermaarde bouwmeester er eigenaar van werd, en, omstreeks 1642, er een landhuis en „overschoone hoven met kost en kunst bouwde en plantte”, zooals Laurens Bake zich uitdrukt. Hier woonde van Campen vele jaren. Hier stierf hij, in 1657. Het huis stelt te leur. Het schepping van bouwkunst is geweest, staat vrij wel vast. Van latere eigenaren noemen wij den wiskundige en geschiedschrijver Gerrit Willem van Oosten de Bruyn (1717—1797), die eveneens op dit landgoed overleed. Thans is eigenaar, en bewoner tevens, de luit.-kolonel der veld-artillerie W. H. E. Vrijdag. Wij zijn Amersfoort genaderd, en moeten van onze beek afscheid nemen. Zullen wij het doen op de Monnikendam, de oude eenvoudige waterpoort met de torentjes ter weerszijden, van waar we haar wateren zich zien vermengen met dat der stadsgracht? Of

bij de Koppelpoort, waar zij, machtig thans door de vereeniging met alle zusterbeken, als „Eem” tusschen lage landen voortvloeit? Plekjes van treffende schoonheid, deze beide, maar — van stads-schoonheid. Liever aanschouwen wij haar voor het laatst in haar landelijkheid, de gansche lieflijkheid van haar benedenloop, tusschen Heiligebergerweg en Arnheimsche straatweg. We slaan dan even ten zuiden van Randenbroek het weggetje links in, bij de reeds genoemde weide, die Metgensde bleek, vermoedelijk de oude bleekerij, waar Folkert Dircksz met eenige gezellen en gezellinnen in 1595 des nachts in de gedaante van zwarte en grijze katten wel een uur lang hebben gedanst en kattenmuziek hebben laten hooren, — althans hiervan werden beschuldigd — en deswege levend werden verbrand. Even later gaan we de beek over, over een schilderachtig maar bouwvallig bruggetje, waarop de reeds genoemde betonbrug-demon vermoedelijk reeds begeerige oogen heeft geslagen, en we komen in de Gasthuislaan, een gelukkig nog niet voor het snelverkeer „verbeterde” landweg, welke eikenboomen omstreeks een jaar geleden door werkelooze sigandenmakers tot stalbezems vervormd. We kunnen dan weldra een pad links inslaan, de Dorresten-sche steeg, die, langs den rand der hoogere zandgronden voerend, van de bekoorlijkheid der groene vallei doet genieten, waarin zoo nu en dan bij een kronkeling het zilveren lint der beek te zien komt. Maar groter genot nog schenkt de aanschouwing, het gansche overzicht van dit al, van de hoogte van „het Stort” af, die we aan het einde van de Gasthuislaan bereiken. Het Stort is een kunstmatige heuvel, gevormd door grond, hier ruim een halve eeuw geleden gestort, en uitgegraven nabij Amersfoort's station ter vergroo-ting van het rangeerterrein; waarmee de in den volksmond ontstane naam tevens is verklaard. Maar zoo schoon en dicht begroeid is reeds deze heuvel, dat hij thans alle allures van een natuurlijk bergje heeft. Geen vrijen toegang heeft men meer tot dit Stort¹⁾, bezitting thans van den heer S. W. Melchior, die de op de hoogte gelegen, naar het ontwerp van den architect Ir. Th. Sanders in 1906—'08 gebouwde villa be-

1) Tenzij men lid is van de Natuur-historische Vereeniging. De eigenaar heeft ons echter medegedeeld dat belangstellenden verlot kunnen vragen, van het mooie uitzicht te komen genieten.

Foto C. Steenberg.

DE WATERPOORT MONNIKENDAM TE AMERSFOORT,
WAARONDER DE LUNTERSCHER BEEK IN DE STAD
STROOMT.

woont, welke bewijst, dat de smaak in dezen tijd zich weder in stijgende richting bewoog. Maar mooier dan „Huize Snoek-heuvel” (een naam, overgenomen van dien van een boerde-heuvel) (een naam, overgenomen van „Ganzekuil” is gedoopt), rijtje in de nabijheid, dat thans de „Ganzekuil” is gedoopt), is het park, met de begroeide heuvelhellingen, om het huis, zijn vooral de uitzichtgronden de bosschen van Randenbroek en beek. Op den achtergrond de bosschen van Randenbroek en Heiligeberg. En daarvoor de malsche weelde der beekoovers, gestoffeerd door enkele eenzame boomen hier, vreedzaam grazende of rustende koeien daar. En bij dit alles de tafreel van teling van de vlietende, kronkelende beek. Dit tafreel is van een ongemeene bekooring, en vormt met zijn lichte, zachte tinten een treffende tegenstelling met de donkerheid der partiken en bosschen, waarvan wij op dezen dag zoo menig bekeken en bosschen, waarvan wij op dezen dag zoo menig bekeken zochten. Maar er is iets, wat deert. Het zijn de huizen van het zich uitbreidende Amersfoort. Ver zijn ze nog, maar ze schuiven nader, onweerstaanbaar. Ach! Amersfoort, zult ze beseffen wat hier dreigt verloren te gaan? Wij vreezen met groote vrees. Amersfoort is rijk aan natuurschoon in zijn omgeving, en waardeert te weinig het zeer bijzondere,

dat de streek ten zuiden de stad biedt. Het ziet in de overgronden der Luntersche beek uitermate geschikte bouwterreinen voor minder gekozen: de meer gegoeden kiezen den „Berg” liever tot woonplaats. Er is groot gevaar, dat alles hier volgebouwd wordt, wel niet meer met die afzichtelijke huizenrijen van eenige tientallen jaren geleden, die ook te Amersfoort allesbehalve ontbreken, maar toch... de lieve landelijkheid zal verdwenen zijn. Of — zal Amersfoort eindelijk de oogen openen, en inplaats van een roekeloos „ik kan wel wat missen”, de beschermende handen uitstrekken over het nog groene dal der Luntersche beek, dat zoo fleurig, zoo kleurig ook, afsteekt tegen de zeker schoone, maar dorre waterarme gronden aan zijn westzijde? Het afscheid van U is wat droevig, beekje van Lunteren. We hebben U lief gekregen op onze tocht, en willen U gaarne weerzien zooals ge thans nog zijt, als een nu ja, aristocratisch, maar toch landelijk kind. Amersfoort helpe ons! A. L.

OUDE GEBRUIKEN.

Als gelukkig verschijnsel van den laatsten tijd valt waar te nemen een steeds groeiende belangstelling in de oude gebruiken, die een eigen kleur geven aan streek of gewest, waarvan ze worden aangetroffen. Ik acht het daarom niet ondienstig hiervan nog een en ander aan de belangstellende lezeressen en lezers van „Buiten” mee te deelen. Ditmaal iets over begrafenissen in mijn geboorteplaats Hilvarenbeek. Gelijk in Vlaanderen — tenzij de oorlog daar dit schoon gebruik met zooveel ander moois heeft weggevaagd — een kruis van zand of kiezel voor een sterfhuis den vromen voorbijganger uitnoodigde tot het prevelen van een stil gebed voor den doode, zoo zag men enkele jaren geleden nog in mijn vorige woonplaats een rietbundel de woning, waarin een lijk rustte. Was de gestorvene gehuwd, dan werd 'n houten afbeelding van 'n doodshoofd op dezen rietbundel geplaatst. Voor kinderlijkjes en die van ongehuwde papieren rozetjes en strikken, symbool der versierdheid, die de doode in zijn „maagdelijken staat” had beoefend. Toen ik eenige weken geleden de begrafenis van een fa-

Foto C. Steenbergh.

DE LUNTERSCHÉ BEEK, GEZIEN VAN HET TERRAS VAN HUIZE SNOEKHEUVEL.

milielid bijwoonde, bemerkte ik tot mijn teleurstelling, dat met deze gewoonte was gebroken. Op mijn navraag ervoer ik, dat de mobilisatiejaren — die veel eigens in deze streken hebben vervaagd — hieraan debet zijn. Wel is 't gebruik gebleven van het „kronen” der jeugdige lijkjes. De meisjes uit de buurt komen bijeen om het lijkje te sieren met bloemetjes en groen. Van palm worden kruis en kransen gevlochten, wederom met rozetten en papieren strikjes opgesierd, die straks voor de baar worden uitgedragen en op 't grafje neergelegd. Bloempjes strooiende bruidjes gaan 't lijkje vooraf. Ook de dragers, de mannelijke jeugd der buurt, hebben palmtakjes in de handen, die op 't graf worden geplant. Intusschen schijnt dit gebruik alleen nog te blijven voortleven bij de boerenbevolking en de eenvoudige werkmansklasse. De meergezeten burgerij is blijkbaar niet langer gesteld op deze sympathieke uiting van saamhoorigheid, en bedient zich van lijkwagen en rouwkransen, geleverd door de nabijzijnde stad. ☼ Opmerkelijk vond ik, dat de huilebalk — in dit dorp met den typischen naam van schreuer (schreeuwer) aangeduid — den lijkstoet nog voorafging. Deze vorige-eeuwsche verschijning heeft zich blijkbaar nog weten te handhaven, waaraan de pecuniaire zijde der kwestie zeker wel niet geheel vreemd zal zijn. ☼ Ik vond het evenwel jammer, dat de oude rouwmantel (vergroend door 't veelvuldig gebruik), waarin ik hem in mijn jeugdherinnering gekleed zie, vervangen was door moderner kleedij. Alleen de groote witte zakdoek, bestemd om de betaalde tranen van dezen functionaris op te vangen, was nog ter verrichting dezer gewichtige functie aanwezig.

J. M. HOES.

zou het groote oogenblik gekomen zijn en met een paar vleugelslagen zou ik achter de blauwe bergen zijn”. ☼ De kraanvogels trokken naar het warme land. Door de herfstlucht klonken hun klagende kreten — klagend en lokkend. Het was de roep vol verlangen naar het Zuiden. Zij verdwenen achter de blauwe bergen. De kleine vogel vloog tegen de tralies op.... ☼ De winter kwam en de kleine vogel werd stil. Sneeuw daalde neer en de blauwe bergen waren grauw geworden. De weg naar het Zuiden was in koude en nevelen gehuld. ☼ Vele winters kwamen en vele zomers. Vele jaren kwamen en gingen. De bergen werden blauw en werden weder grauw. De trekvogels kwamen van het Zuiden en trokken naar het Zuiden. Het vogeltje achter de tralies wachtte op het groote oogenblik. ☼ Toen kwam er een heldere, zonnige herfst-dag. En op dien dag bleef de deur der kooi open. Per ongeluk had men ze open gelaten. Met opzet doen de menschen zooiets niet. ☼ Nu was het groote oogenblik daar! De kleine vogel beefde van vreugd en opwinding. Schuw en voorzichtig wipte hij er uit en fladderde naar een boom, vlakbij. Alles om hem heen verwarde hem. Hij was het niet meer gewoon. ☼ In de blauwe verte rezen blauwe bergen. Maar nu schenen ze zeer veraf te zijn. Veel te ver voor vleugels, die zich jaren lang niet meer geroerd hadden achter de tralies. Maar het moest! Het groote oogenblik was gekomen! ☼ De kleine vogel verzamelde al zijn moed en al zijn kracht en breidde de vleugels uit, zoo ver hij kon — om te vliegen naar het Zuiden, voorbij de blauwe bergen. Maar hij kwam niet verder dan tot den volgenden tak. Waren zijn vleugels onmachtig na al die jaren, of was er een andere onmacht in hem gegroeid? Hij wist het zelve niet. De blauwe bergen waren ver, veel, veel te ver voor hem. ☼ Toen flad-

BIJ DE DIEREN.

HET GROOTE OOGENBLIK.

EN kleine vogel zat in zijn kooi en keek met oogen vol verlangen uit in den zonneschijn. Het was een zangvogel en het gebeurde in een cultuurstaat — in elk geval, een, die zoo genoemd wilde worden. ☼ In de blauwe verte rezen blauwe bergen. — „Achter de bergen ligt het Zuiden”, dacht de kleine vogel. „Slechts éénmaal heb ik den weg daarheen gevlogen. Maar dan niet meer”. ☼ De bergen in de verte schenen hem vlakbij. Het felle verlangen haalde ze zoo dichtbij, voor de tralies. — „Wat zijn ze dicht bij mij”, zei de kleine vogel. „Als de tralies er maar niet waren. Als het deurtje eens openging — een enkel keertje. Dan

Foto C. Steenbergh.

HET DAL VAN DE LUNTERSCHÉ BEEK BIJ AMERSFOORT, GEZIEN VAN „HET STORT”.

derde hij stil terug in zijn kooi. ☞ De kraanvogels trokken voorbij. Door de herfstige lucht klonken hun klagende krenten — klagend en lokkend. Het was de roep vol verlangen naar het Zuiden. Ze verdwenen achter de blauwe bergen. ☞ Toen liet de kleine vogel zijn kopje hangen en verborg het onder zijn vleugels. Het groote oogenblik was voorbij!

Naar het Duitsch van MANFRED KYBER.

De Protestantsche Kerk te Rembang.

IN 1828 werd aan den Daendelsweg te Rembang het kerkje gebouwd, dat op deze bladzijde is afgebeeld. De asem (tamarinde) boomen op den voorgrond zijn nog door den gouverneur-generaal Daendels geplant. Een koperen plaat op de kerk draagt het opschrift: „Deze kerk is gesticht door de mildadige giften van de gemeente van Rembang zijnde de 1ste steen gelegd door Jean Batiste Baron de Salis onder het bereidwillig opzicht van A. B. A. Vrijheer Rismuller von Riesenburg etc., Kapt. Kommandant der troepen te Rembang MDCCCXXVIII. R.

De geschiedenis van de ridderhofstad Sterkenburg.

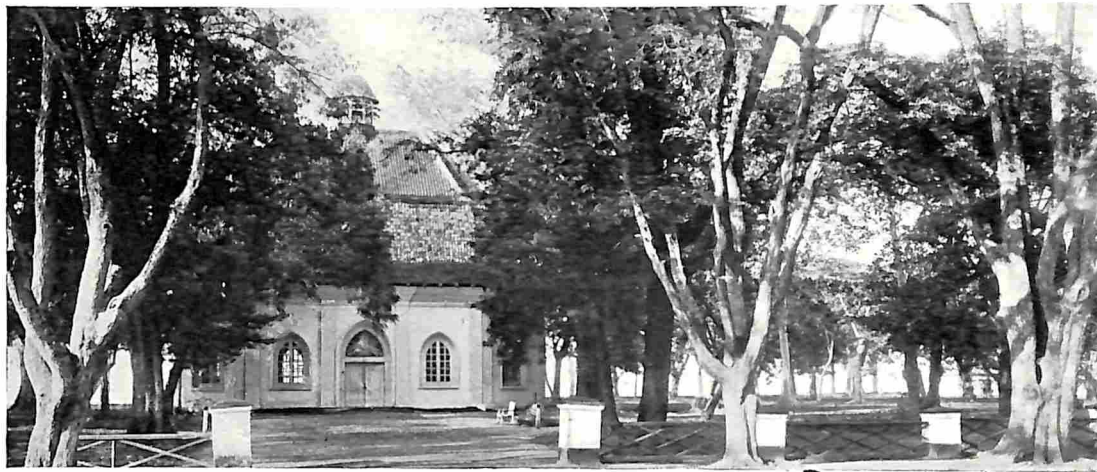
DE Zuid-Oosthoek der Provincie Utrecht is van ouds bekend geweest door zijn rijkdom aan kasteelen en burchten. Vooral de omgeving van Neerlangbroek bezit een zeer groot aantal van deze overblijfselen uit vroeger eeuwen, waarvan een aantal min of meer tot ruïne vervallen is, een deel echter den tand des tijds zeer wel getrotseerd heeft en zijn torens en transen ten hemel heft als fieregetuigen van een groot verleden. ☞ Een oud rijmpje zegt:

Neerlangbroek,
Die schrale hoek
Daar wonen niets als edellui
En bedellui
Ridders
En broodbidders
Daar zijn niets als kasteelen en nesten;
Sterkenburg is het besten.

De Ridderhofstad Sterkenburg, hiermee bedoeld, behoort tot de oudste sloten van onze provincie en al is van het oorspronkelijke kasteel niet veel meer over dan de zware ronde toren, welke tot ver in het rond het landschap beheerscht, en al is het slot zelf eigenlijk een produkt van den nieuweren tijd, toch neemt Sterkenburg door zijn ligging en zijn historische beteekenis nog steeds een eereplaats in onder de Utrechtsche Ridderhofsteden.¹⁾ ☞ De geschiedenis van het Huis Sterkenburg is zeer belangwekkend; enerzijds reikt zij terug tot ver in de middeleeuwen en bovendien is zij zoo goed bekend, dat men haar bijna zonder leemten volgen kan, van de stichting af tot op den huidigen dag toe. ☞ De oudste historie van Sterkenburg is ten nauwste verbonden met die van een aantal andere kasteelen uit onze provincie, daar zij terug voert op het geslacht van Wulven, dat direct of indirect verscheidene Utrechtsche stamsloten stichtte.²⁾ ☞ Wij kennen in de dertiende eeuw een der heeren van Wulven, Alfero van Wulven, gezegd Baro Miles. Deze had een zoon, Ernesto van Wulven, eveneens gezegd Baro Miles, welke eigenaar werd van het huis Wulven, bij Houten gelegen. Hij was gehuwd met N. van Amstel en had meerdere kinderen. Zijn derde zoon, Gijsbert, werd de stichter

1) Litteratuur betreffende Sterkenburg: *Wiltert van Hooiland*, Genealogische Bladen 1908, 44; *van Beeck Calkoen*, Wapenheraut 1906, 124, *Craandijk*, Wandelingen door Nederland (7), 72; *Tegenwoordige Staet der Nederlanden*, Prov. Utrecht; *Van der Aa*, Aardrijkskundig woordenboek. 2) Wij noemen bijv. Wulven en Oud-Wulven, Hardenbroek, Heemstede en Sterkenburg.

van Sterkenburg. Bij de verdeeling van het familiebezit, dat zeer uitgestrekt was, kreeg hij een stuk gronds onder Neerlangbroek en liet daar in het jaar 1200(?)¹⁾ een kasteel bouwen, langbroek en liet daar in het jaar 1200(?)¹⁾ een kasteel bouwen, dat hij den naam Sterkenburg gaf. Hij behield het wapen der Wulvensche familie: golvend gedwarsbalkt van 8 stukken van goud en rood, doch ter onderscheiding het beladende met 18 bezanten van zilver. ☞ Van dezen Sterkenburgschen stamvader is bekend dat hij Graaf Willem III (uit het Henegouwsche huis) bij het beleg van Utrecht ter zijde stond. Nog een tweede Gijsbert van Wulven is bekend, die de stamvader der Hardenbroeks is. Deze huwde met de dochter van den eerstgenoemden, Aleid van Sterkenburg, en liet niet ver van Sterkenburg aan een verlopen tak van den Krommen Rijn in 1250 een slot bouwen dat den naam van Hardenbroek kreeg. Hardenbroek draagt zijn naam naar de gesteldheid van den bodem aldaar; het was een „harde broek alias taaye moeras” ☞ Het kasteel Sterkenburg, dat hoewel op Utrechtsch gebied gelegen, leenroerig was aan het Graafschap Zutphen, bleef ruim twee eeuwen in het bezit van het oude geslacht, en was achtereenvolgens in handen van Ernst van Sterkenburg, diens zoon Gijsbrecht, die Maarschalk van Utrecht was (1343), diens zoon Ernst, die in 1402 door den Domproost met het goed beleend werd en den zoon van dezen, Gijsbert, waarmee de mannelijke lijn van des stichters geslacht uitstierf, want genoemde Gijsbrecht had slechts 2 dochters, de oudste Catharina geheeten, de jongste Aernt, welke in een klooster was. ☞ Catharina was in 1456 de

DE PROTESTANTSCH E KERK TE REMBANG.

erfgename van het slot geworden en was gehuwd met Wouter van Isendoorn, een lid uit een Betuwsch geslacht. Hiermede ging het kasteel in handen van deze familie over. Er bestaan hierover echter zeer uiteenlopende opgaven. Volgens van Beeck Calkoen huwde Catharina van Sterkenburg in 1473 een zekeren Anthony van Isendoorn, wat vermoedelijk onjuist is. Het geslacht IJzendoorn mocht het genoegen smaken het kasteel tot Ridderhofstad te zien verheven, wat op 27 October 1536 geschiedde, doch ook deze familie zou niet lang in het bezit van Sterkenburg blijven, want de IJzendoorn's stierven eveneens in de mannelijke lijn uit. De laatste erfdochter van deze familie, Mechteld of Magteld van IJzendoorn, huwde met Reinier van Aeswijn. ☞ Deze van Aeswijn was een der medeondertekenaars der Unie van Utrecht en had vijf zoons en 7 dochters. De vierde dochter, Odilia van Aeswijn, huwde met Adriaan van Mathenesse en overleed in 1596 in het kraambed. De oudste zoon was Antony van Aeswijn, die heer van Sterkenburg werd. Hij werd hierin opgevolgd door zijn neef Antony van Aeswijn, welke laatste de oudste zoon was van Eustachuis van Aeswijn (de tweede van dien naam en de vijfde zoon van bovengenoemden Reinier van Aeswijn.) ☞ Ook hierover is bij verschillende schrijvers verschil van meening. Van Beeck Calkoen spreekt in zijn geschiedenis van het huis Sterkenburg over dezen Anthony als over den zoon van Reinier; anderen noemen, wat vermoedelijk juist is, Anthony den kleinzoon van Reinier. ☞ Hoe het ook zij, deze Anthony van Aeswijn erfde in 1646 het voorvaderlijk kasteel. Hij was geboren in 1615 en gehuwd met Margharetta Turck van Nederhemert en kwam in het bezit van Sterkenburg. Doch niet lang zou hij het bewonen. Reeds het volgend jaar stierf hij door sluipmoord. Den zesden Juni 1647 werd zijn lijk in het bosch achter het kasteel gevonden. Over den dader, zoowel als de motieven tot dezen moord tast men in het duister. Roof was niet gepleegd. Een mogelijke verklaring was minnenijd, doch men kon den dader niet op het spoor komen. De familie loofde 1500 gulden uit voor dengene, die den dader kon aanwijzen, te vergeefs. De Staten van Utrecht loofden eenzelfde som uit met belofte van vergiffenis voor den aanbrenger, indien hij

1) Van Beeck Calkoen geeft dit jaartal op, dat waarschijnlijk onjuist is.

aan den doodslag medeplichtig was geweest, tevergeefs. Nooit is over dezen moord enig licht verspreid, het bosch van Sterkenburg bewaarde zijn somber geheim. Nog wordt in het park de plaats getoond, waar volgens de overlevering de moord plaats had; nog hangt het portret van den vermoorde op de bovengang van het huis. Anthony van Aeswijn werd begraven in den familiegrafkelder in de kerk van Neerlangbroek. Op zijn graf lag vroeger een zerk met gevierendeeld wapen:

IJzendoorn—Amstel—Sterkenburg—Zuilen.

☞ Na zijn dood werd een dochter Antonetta geboren, zoodat wederom het bezittende geslacht in de mannelijke lijn uitstierf. Deze huwde op 19 jarigen leeftijd in 1666 met Gijsbert van Mathenesse, welke toen 21 jaar oud was en een kleinzoon was van bovengenoemden Adriaan van Mathenesse en (volgens van Beek Calkoen) het jongste en enig overlevende van 14 kinderen van Jan van Mathenesse, heer van Riviere en Opmeer en Sterkenburg. Drie jaar na Gijsberts huwelijk, in 1669, overleed echter zijn vrouw Antonette, welke Vrouwe van Sterkenburg was, en ging de heerlijkheid over op het eenig overgebleven kindje, Judith van Mathenesse. Toen echter dit kind hetzelfde jaar stierf, werd Gijsbert van Mathenesse de erfgenaam van zijn dochtertje en werd met Sterkenburg beleend. ☞ Volgens het oude gebruik nam de schout van Sterkenburg, Wouter van Ewyck, uit naam van zijn Heer bezit van het kasteel: „houdende met een bijll in seckere boom, staende op 't pleyn off voorwerck van Sterkenborgh en graeffende met een schop in de aerde, sluytende de deur van denselven huys Sterkenborgh op en toe”. ☞ Jhr. Gijsbert bleef niet lang in het bezit van het slot. In Februari van het volgend jaar stierf ook hij. Met groote pracht werd hij begraven in het koor van de St. Pieterskerk te Leiden; hij rust daar met vrouw en 2 kinderen (zijn oudste kind, een zoontje, stierf enkele maanden oud in 1668) onder een zerk van 32 kwartieren. ☞ Zijn erfgenaam was een driejarig kind, zijn neef, Willem van Mathenesse, heer van Rascourt, de laatste van zijn geslacht, die een jaar later (10 Mei 1671) op 4 jarigen leeftijd stierf. Hij werd op gevolgd door zijn moeder, Margriet van Valckenaer, en na haar overlijden ging Sterkenburg over op haar dochter Florentina, die huwde met Johan van Hardenbroek, ritmeester in dienst der Staten. Zij hadden drie zoons, die ongehuwd stierven. Toen haar echtgenoot overleden was, verkocht zij in 1725 de beleening van de goederen van Sterkenburg voor 33.000 gulden aan de weduwe van den Franschen uitgewekene Johan Frederik de Mammuchet, van wie het op haar zoon, eveneens Johan Frederik geheeten, overging. Deze laatste stierf kinderloos 11 Augustus 1740 en liet zijn leengoederen na aan zijn zuster Johanna Catharina de Mammuchet. Volgens v. Beek Calkoen huwde deze in 1709 Jan Jakob van Westrenen, heer van Lauwerecht, die hierop met Sterkenburg beleend werd. Van Westrenen behoorde tot een Utrechtsch

geslacht. Hun oudste zoon, Mr. Johan André van Westrenen, Burgemeester van Utrecht volgde zijn vader op als Heer van Sterkenburg. Deze droeg de beleening in 1790 op aan zijn zoon, Mr. Jan Jacob van Westrenen, die eveneens Burgemeester van Utrecht was. Deze laatste was tweemaal gehuwd. Uit zijn eerste huwelijk had hij vier dochters, uit het tweede onder andere twee zoons. Het goed was na zijn dood overgegaan in het bezit van een der zoons, Jan Jakob geheeten, die echter in 1827 ongehuwd te Florence stierf. Na diens dood ging het door aankoop over in handen van zijn stiefzuster A. M. C. van Westrenen en kwam door huwelijk van deze laatste met Mr. Pieter Antony Hinkopen, die lid was van Gedeputeerde Staten van Utrecht in diens bezit. Deze behield het tot 1848 in welk jaar hij het verkocht aan Mr. Karel Jan Frederik Cornelis Kneppehout (volgens van Beek Calkoen aan diens moeder), die het wederom naliet aan den oudsten zoon uit zijn tweede huwelijk, C. J.

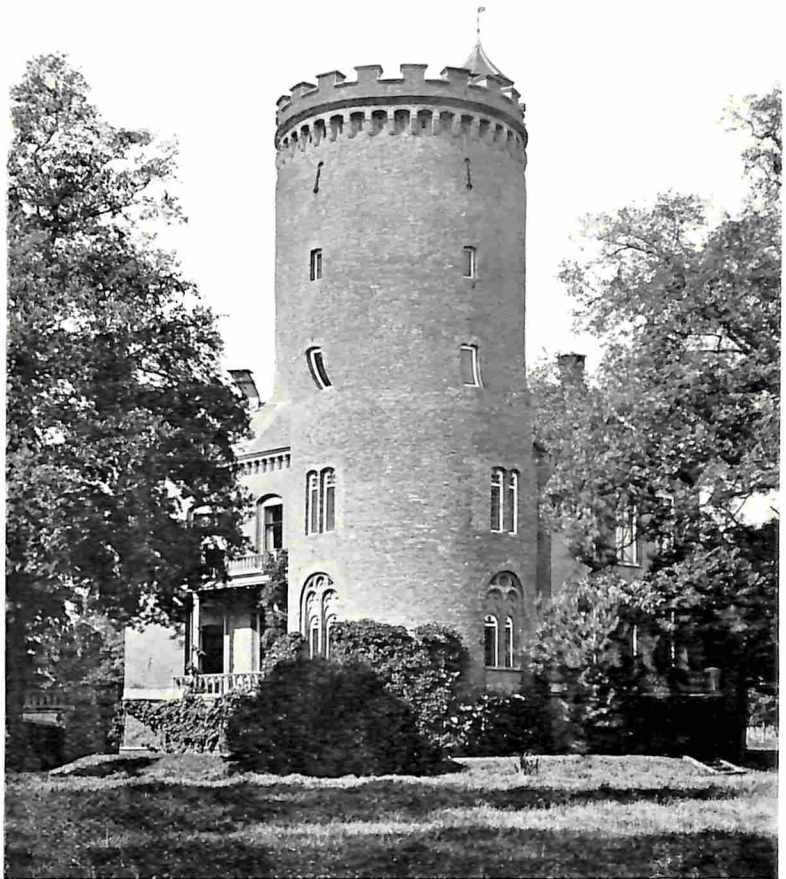

Foto Julien.

DE RIDDERHOFSTAD STERKENBURG. DE RONDE TOREN UIT DE DERTIENDE EEUW.

Kneppehout (1886). — Dit wat de geschiedenis der Heeren van Sterkenburg betreft. ☞ Het tegenwoordige kasteel Sterkenburg is behalve de fraaie zware ronde toren en eenige muurfragmenten van lateren datum en behoorde niet tot den bouw uit de dertiende eeuw. ☞ Het oorspronkelijke gebouw schijnt, hoewel met talrijke veranderingen en verbouwingen overigens, zich tot om het midden der 18de eeuw gehandhaafd te hebben. Het was volgens Craandijk een schilderachtig, onregelmatig huis met trapgevel, hangtorentjes en poorten, en omringd door een breede slotgracht. ☞ Omstreeks 1730 echter begon het kasteel zeer bouwvallig te worden. Een kleine veertig jaar later, in 1767, was het in zulk een toestand geraakt, dat de toenmalige eigenaar het voor een groot deel liet afbreken. In plaats van de schilderachtige ruïne kwam een stijf, regelmatig gebouw, waarvan Craandijk, die er afbeeldingen van gezien had, het niet be-

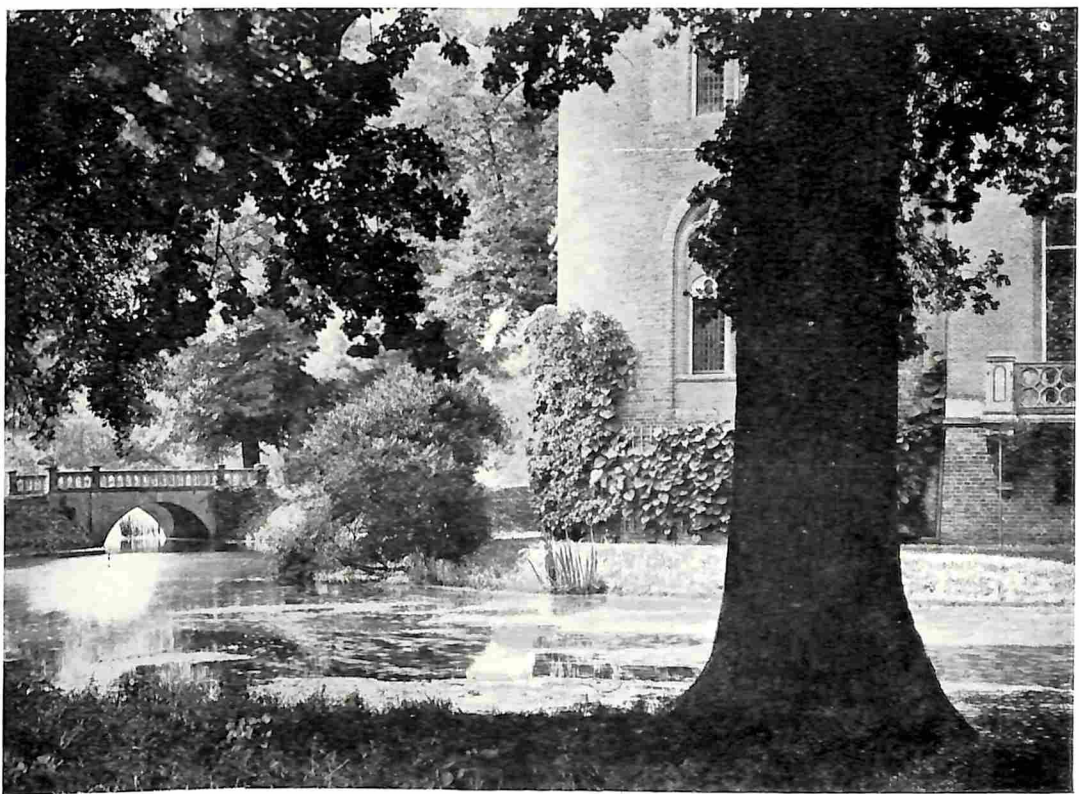

Foto Julien.

DE RIDDERHOFSTAD STERKENBURG. AAN DE SLOTGRACHT.

treurde dat dit huis niet lang bestaan heeft. In 1848 werd ook dit afgebroken en vervangen door het tegenwoordige kasteel, waarbij de oude ronde toren, welke uit de dertiende eeuw dateert, gehandhaafd bleef en ook nu zeker het fraaiste deel van het gebouw vormt. De vierkante toren terzijde is nieuw en staat op de plaats waar vroeger zich een dergelijk bouwwerk met kapel bevond. ☞ Sterkenburg vormde oudtijds een afzonderlijke gemeente. Later, in 1808, werd hier Hardenbroek aan toegevoegd. Het had een eigen rechthuis, dat gelegen was waar thans aan den ingang der lange Sterkenburgsche laan zich een boerderij bevindt. In 1857 hield de gemeente op te bestaan en werd zij met Driebergen vereenigd. ☞ Niet ver van het Huis was vroeger een kapel te vinden, gewijd aan St. Gangulphus. Deze stond op een stuk land, dat tot voor korten tijd den naam van „Kapelakker” droeg. De kapel werd bediend door den kapelaan van het Huis Sterkenburg. ☞ Zoo voert ons de geschiedenis van deze Utrechtsche Ridderhofstad terug tot diep in de middeleeuwen, en het is wellicht belangwekkend in dit verband te herinneren aan een nog veel oudere historie van dit gedeelte van onzen Utrechtschen bodem. Want het staat onomstootelijk vast en vele vondsten zijn daar om te bewijzen, dat in de omgeving van Sterkenburg zich in de eerste eeuwen van onze jaartelling Romeinsche nederzettingen bevonden. In 1863 werden bij Nieuw-Sterkenburg oude voorwerpen opgegraven, waaronder vele fragmenten van vaatwerk, dat lichtgrijs van kleur en fijn van korrel was, ijzerwerk, een zwaar paardenbit, een vork met twee tanden en een bijl, welke voorwerpen met genoegzame zekerheid als van Frankischen oorsprong konden worden herkend. In 1881 hadden belangrijke opgravingen plaats, wederom in de omgeving van Nieuw-Sterkenburg, aan den straatweg. ☞ Bij het graven van zand op genoemde plaats kwamen talrijke Romeinsche oudheden aan den dag, fragmenten van vaatwerk, bronzen sieraden, een overblijfsel van een pan met steel, ijzerwerk, een strook verguld koper en een zeer groote koperen schaal, welke den naam Puteanus of iets dergelijks droeg. ☞ De belangrijkste vondst was wel die van een gebakken steen met de inscriptie: EXGERINF. d.i. Exercitus Germaniae Inferioris, het leger van Neder-Germanië. Een nauwkeurige dateering van deze vondsten was niet mogelijk, doch niet-tegenstaande dit geven zij, vereenigd met de talloze andere resten, elders gevonden, ons een indruk van de toestanden in onze provincie in die lang vervlogen tijden, toestanden waarvan deze op zich zelf onbelangrijke

HET SOLDAATJE. ORCHIS MILITARIS.

voorwerpen de eenige getuigen zijn en die hun waarde erlangen door de gevolgtrekkingen en reconstructies waartoe zij leiden kunnen en welke het hedendaagsch geslacht in staat stellen zich een beeld te vormen van de oudste geschiedenis van onze provincie.

P. F. J. A. JULIEN.

Orchideeën.

DE orchidee, met haar wonderlijke vormen, die schier eindeloos in variatie zijn, houdt men voor een kasplant, overgebracht uit tropische landen. Het is bekend hoe „orchideeënjagers”

met opoffering van veel moeite en kosten en blootgesteld aan allerhande gevaren, de bosschen en moerassen van tropische streken binnendringen om de zeldzame vormen te vinden en deze naar Europa over te brengen, waar de planten tegen hoge prijzen door de kweekers worden gekocht. ☞ Minder bekend is, dat deze grillige uitingen van de natuur niet alleen in de tropen voorkomen, maar ook in ons eigen land in 't wild gevonden worden, al zijn de bloemen dan ook wat kleiner, dan die van hun tropische verwanten. In Nederland komen ongeveer 40 soorten echte wilde orchideeën voor, ongeacht dan nog de verschillende variëteiten en hybriden. ☞ In de unieke vormenpracht der bloemen heeft men allerlei gelijkenissen gezocht, waarvan de namen als: Muggenorchis, Vliegenorchis, Soldaatje e.a. getuigen.

Vele der inheemsche soorten komen verre van algemeen voor, sommige munten niet alleen door schoonheid, maar ook door zeldzaamheid uit. Ook bloeien lang niet elk jaar alle soorten. In de flora's ziet men, dat verschillende orchideeën slechts op enkele plaatsen voorkomen. In 't buitenland, o.a. in Duitsland, worden dergelijke soorten dan ook wettelijk beschermd en is het uitgraven en afplukken ervan strafbaar. Dit is daar o.a. het geval met het zoo bekende Vrouwenschoentje (Cypripedium Calceolus). In ons land heeft men geen wettelijke bepalingen, maar hier houden gelukkig vele natuurvrienden zich aan het z.g. „vijftig-planten-verbond” en plukken niets, als er niet tenminste 50 gezonde planten bijeen staan. Ook worden de groeiplaatsen soms geheim gehouden of op andere wijze tegen vernieling beveiligd. ☞ Hoe moeilijk sommige soorten te onderkennen zijn, bleek in 1921, toen twee nieuwe soorten ontdekt werden, die bij onderzoek ook in ons land algemeen werden aangetroffen, maar steeds voor andere soorten waren aangezien. Het zijn Orchis praetermissa en O. purpurella, beide behorende tot de groep der Handekenskruiden (orchideeën met handvormige knollen). Nadere bijzonderheden hierover vindt men in: „Journal of Botany” Oct. 1921. ☞ Aan het kweeken der inheemsche soorten doet men nog weinig. Dit vindt

vooral zijn oorzaak in de groote moeilijkheden, die zich daarbij voordoen. De ervaring, op dit gebied opgedaan, is nog gering en de planten stellen hoge eischen. Het grondprincipe van het kweeken van wilde planten is: dat men moet trachten de planten *dezelfde* of *nog betere* groeivoorwaarden te geven, dan zij in de vrije natuur hebben. Men lette dan vooral op: *zonlicht*, *vochtigheid* en *physische* eigenschappen van den bodem. Voor de orchideeën komt hierbij nog, dat zij meestal in symbiose leven met bodembacteriën of met zwammen (z.g. mykorrhizen of zwamwortels). En zooals zich laat denken hebben die ook hun levensvoorwaarden, waarmede men dan tevens rekening dient te houden. ☞ Voorts moet de kweeker de groeivoorwaarden op de juiste wijze weten te schatten. Een goed voorbeeld hiervan is o.a. de Gevlekte Orchis (Orchis maculata). Deze groeit veel in vochtige weiden en heidestreken, en men zou dan ook kunnen meenen dat zij bij 't kweeken een zonnige standplaats behoeft. Dit is echter alleen het geval als men over een moerasje beschikt. In moerassige streken bevat n.l. de luchtlaag vlak boven den grond steeds reeds een aardige hoeveelheid waterdamp, zoodat de verdamping der plant gering is. Niet de zomerwarmte, maar de beschutting tegen de uitdrogende werking ervan is de voornaamste factor. ☞ Door de orchidee nu te plaatsen op een plekje met halve schaduw, zal men hetzelfde resultaat bereiken. De Duitscher noemt dit: „Umwertung der Wachstumsbedingungen”. ☞ Een algemeene groeivoorwaarde van de meeste inheemsche orchideeën is een bodem rijk aan

VLIEGENORCHIS. (ORCHIS MUSCIFERA).

DE GEVLEKTE ORCHIS.

WELRIEKENDE NACHTORCHIS.
(*PLANTANTHERA BIFOLIA*).

van fijn gemalen mergel. — Enkele gebieden met hun meest opvallende orchideeën zullen wij iets nader bespreken. Allereerst de duinstreek. Hier kan men onderscheiden kalkarm en kalkrijk gebied. De binnenduinen zijn meestal kalkarm. Hoe verder men naar de zeezijde komt, des te kalkrijker wordt de grond. In de vochtige kalkarme duinpannen vindt men een orchideeënflora, vrijwel overeenkomende met die der vochtige veenige terreinen in het binnenland. Hier groeien en bloeien verschillende Handekenskruiden en de Welriekende Nachtorchis (*Platanthera bifolia*). Op de afbeelding hierboven ziet men de laatste in de nabijheid van dophei groeien, die als kalkvlieder bekend is. In de vrij vochtige, vaak humusrijke duinboschjes vinden wij eveneens eenige bekenden uit overig Nederland, n.l. de Keverorchis (*Listera ovata*) en de Breedbladige Wespenorchis (*Epipactis latifolia*), en verder eenige voor ons land minder algemeene orchideeën. Een van de groeiplaatsen hiervan is Bergen (N.H.), de eenige plaats in Nederland waar de Korallorchis (*Coralliorrhiza innata*) voorkomt, een saprophytische orchidee evenals het Vogelnestje (*Neottia nidus avis*), dat daar ook staat. In de vochtige kalkrijkere duinvalleien groeien de zoo bekende Harlekijn- en Moeras Wespenorchissen, terwijl met eenige moeite ook *Sturmia* te ontdekken valt. Vooral de Moeras Wespenorchis is zeer fraai. *Sturmia* heeft kleine geelgroene bloempjes en is dus minder opvallend. Op iets drogere kalkrijkere terreinen staat soms in grooten getale de Muggenorchis (*Gymnadenia conopsea*). In het duin is het de dichtbloemige vorm de var. *densiflora*, in tegenstelling met de Muggenorchissen uit Zuid- en Oost-Nederland (o.a. ook in Westerwolde!), die een losseren tros hebben en vroeger bloeien en behooren tot de var. *laxiflora*. Kweekproeven hebben bewezen, dat wij hier niet met modificatie's te doen hebben. Meestal op noordhellingen der buitenduinen treft men soms de roodbloemige *Anacamptis pyramidalis* of het Hondskruid aan. Van dit bijzonder mooie orchideetje is een rijke vindplaats bij Wijk aan Zee. Een tweede orchideerijk gebied is Zuid-Limburg, een dorado voor liefhebbers. In de Maasvallei zijn de weiden reeds vroeg in het voorjaar paars gekleurd door de Harlekijnorchis (*Orchis Morio*) en eenige weken later bloeien ook de andere Handekenskruiden volop, waartusschen voor de speurders allerlei hybriden en ook nog andere zeldzame orchideetjes te ontdekken vallen. Andere rijke vindplaatsen zijn de boschrijke berghellingen o.a. van den Sint Pietersberg, waarop meer dan 20 soorten orchideeën gevonden zijn. Op zulke plaatsen bloeit het Soldaatje (*Orchis militaris*) met zijn purperkleurige bloemen en staan de kleine maar zeer fraaie Vliegenorchissen (*Ophrys muscifera*). Algemeen in geheel Z.-Limburg zijn oergelijke hellingen de geurige Bergnachtenorchissen (*Platanthera montana*) en de Keverorchissen (*Listera ovata*), die hier in bij-

voedingsstoffen en vaak in 't bijzonder aankalk. Volgens C. Sipkes, een Nederlandsch kweeker, wordt de groei bevorderd door wat slappe koegier. Het toedienen van kunstmeststoffen schijnt niet goed te zijn, doordat het micro-organismen kan doodden, waarmee de orchideeën in symbiose leeft. Kalk geve men dus b.v. in den vorm

zonder groote exemplaren staat. Bekend is ook de omgeving van Epen, waar enkele kalkorchideeën staan, die elders in Limburg niet voorkomen. Hier vindt men tusschen het struikgewas de Bruine Orchis (*O. fusca*) en onder meer hoog opgaand dennebosch een witbloemig orchideetje met geelgeklepte onderlip, n.l. het Boschvogeltje (*Cephalanthera pallens*). En zijn in Limburg nog 3 andere soorten Boschvogeltjes te vinden, maar die staan daar in zulk klein aantal dat ik de groeiplaats niet verklappen mag. Dat zijn van die hoekjes, waarin 't voorjaar in alle stilte en vaak onopgemerkt, een enkel jaar in vele, een andere jaar in weinige exemplaren de orchideeën den bodem sieren. Het behoeft dan ook niet onze verwondering te wekken, dat men in de laatste jaren getracht heeft dergelijke terreintjes in onze tuinen na te bootsen. Met deze „wild-gardening" heeft men reeds aardige resultaten bereikt. Gevaar voor uitroeiing der inheemsche flora bestaat er weinig, omdat de kweekers hun exemplaren alleen inzamelen op plaatsen waar ze in grooten getale voorkomen, anders loont het de moeite niet. H. L. S. A.

RENATA DI FRANCIA.

Uit het Poolsch van
KAZIMIERZ CHŁĘDOWSKI.

(Vervolg.)

HET vertrek van mevrouw de Soubise beteekende echter voor Ercole nog niet de verlossing van de gevaarlijke Franschen, integendeel, het bleek hem spoedig, dat hij heel wat moeilijker van hen zou afkomen, dan hij aanvankelijk had gemeend. Zoo had mevrouw de Soubise, eenige maanden vóór haar vertrek, namens Renata, den dichter Clément Marot, die in verband met de zoogenaamde „affaire des Placards" uit Frankrijk had moeten vluchten, naar Ferrara ontboden. In October 1534 had men n.l. op de muren van het Louvre biljetten aangeplakt, waarop de Rooms-katholieke kerk belasterd en de heilige mis gesmaad werd. De vermetelheid der ketters, die dit stoute stuk hadden bedreven, ging daarna zoo ver, dat zelfs in de koninklijke vertrekken te Blois die biljetten werden binnengesmokkeld. Op Marot, die het ambt bekleedde van „Valet de chambre du roi", viel de verdenking tot de beledigers der kerk te behooren, waarom de dichter — en met hem ook vele anderen — ijlings de vlucht

KEVERORCHIS (*LISTERA OVATA*).

nam, teneinde den marteldood op den brandstapel te ontgaan. Hij hoopte bij de koningin van Navarra een toevluchtsoord te vinden. Maar Margaretha, bevreesd haar broeder te zullen beledigen, toonde weinig neiging om den ketter blijvend een schuilplaats te geven. De uitnoodiging van mevrouw de Soubise om te Ferrara te komen, was hem dus zeer

HET BOSCHVOGELTJE. (*CEPHALANTHERA PALLENS*).

welkom. Hij was echter niet alleen gekomen, maar had zijn vijftienjarigen zoon medegebracht en een vriend, den dichter Lyon Jamet benevens eenige andere letterkundigen en theologen, die in hetzelfde geval verkeerden als hij. Het aarts-katholieke hof der d'Este's werd dus het centrum der Fransche uitgewekenen, die, in bondgenootschap met Luther, den paus bestreden en ongelooft zaaiden. Ercole wist aanvankelijk niet, wie Marot was en zag in hem niet anders dan een der vele Franschen, die aan zijn hof waren en hem plaagden. Eerst in Augustus 1535 kwam hij tot ander inzicht door de waarschuwing van den Ferrarischen gezant in Venetië, die hem mededeelde, dat Marot tot de aanhangers van Luther behoorde, daarom uit Frankrijk had moeten vluchten en „de epidemie naar Ferrara zou kunnen overbrengen, wat God, onze Heer, niet wenscht”. De hertog, nog vreemd tegenover de Hervorming staande, begreep haar draagkracht niet en zag dus het Transalpijnsche gevaar niet in. Hij bepaalde zich dus slechts er toe, om Marot en zijn makkers te laten beloven, dat zij zich in Ferrara als goede Christenen zouden gedragen. De dichter had zich van het begin af moeite gegeven om zoowel bij de hertogin als bij Ercole in de gunst te komen door de gedichten, die hij hun wijdde. Het eerste gedicht, dat hij Renata opdroeg, was een berijmde brief met een lofzang op het Ferrarische land:

En traversant ton pays plantureux,
Fertile en biens, en dames bienheureux,
Et bien semé de peuple obéissant,
Le tien Marot (fille de Roy puissant)
S'est enhardy, voir et a protesté
De saluer ta noble Majesté.

Marot werd in Ferrara al dadelijk zeer populair door zijne gedichten, waarin hij de schoone hofdames bewierookte. Hij telde toen veertig jaar, was klein van postuur en leelijk, maar niettemin ten volle overtuigd, dat alle vrouwen verliefd op hem waren; overigens wist hij zich door jovialiteit en door vermakelijke verhalen bemind te maken. In zijn jonge jaren had hij te Parijs de bekoorlijkheden van Diana de Poitiers bezongen, daarna bracht hij hulde aan Margaretha, de zuster van Frans I, door wie hij aan het koninklijke hof een betrekking had gekregen. In 1525 maakte hij den Italiaanschen veldtocht mede en deelde, na bij Padua in gevangenschap te zijn geraakt, het lot van zijn koning. Naar Frankrijk teruggekeerd, kwam hij toen reeds onder verdenking van ketterij te staan, waarna hij werd opgesloten, waarschijnlijk door toedoen van Diana de Poitiers, die hem haatte. Hij werd echter, dank zij de goede relaties van zijn vriend Léon Jamet, uit de gevangenis ontslagen, om ten slotte, zooals wij reeds weten, toch te moeten vluchten. Renata benoemde Marot tot haar secretaris met een jaarlijksch salaris van tweehonderd lire, waarover hij zoo voldaan was, dat hij de behoefte gevoelde zijn tevredenheid in een epigram uit te spreken. Trouwens, hij kon niet anders dan tevreden zijn, want de betrekking van secretaris legde hem hoegenaamd geen plichten op; hij zou zelfs in den tijd, dat hij bij Renata in dienst was, niet één brief voor haar hebben geschreven. Overigens zag hij, zooals de meeste hofdichters, hierin slechts den natuurlijken gang van zaken, want hij beschouwde zijn „écriture” als tegenprestatie voor de hertogelijke „nourriture”. Nauwelijks was Marot in Ferrara, of hij werd verliefd op mevrouw de Pons, maar daar zij hem geen wederliefde toonde, droeg hij zijn gevoelens over op de coquette Renata, de jongste dochter van mevrouw de Soubise. Hij mocht zich over het algemeen in de gunst der vrouwen verheugen en maakte daarvan gebruik

om haar voor zijne godsdienstige ideeën, die hij vurig propageerde, te winnen. Vooral trachtte hij de hertogin tot zijn geloof „te bekeeren”, wat niet moeilijk was, want Renata geloofde in alles wat uit Frankrijk kwam, te meer, daar de oneenigheid met haar echtgenoot haar toegankelijk maakte voor alles, wat maar eenigszins aan haar geboorteland herinnerde. Renata's opvoeding was veel vrijer geweest dan die van Ercole en diens omgeving, zoodat zij elkander op godsdienstig gebied niet begrepen. Tegenover Marot en de andere Franschen kon de hertogin echter vrijelijk haar twijfel uitspreken, en den paus en de kerkelijke gebruiken critiseeren. Ernstig van aard als zij was, en van kindsbeen af geneigd tot wetenschappelijke studies, hield zij zich veel met mathematica en astrologie bezig en was zij door hare groote bevattelijkheid ontvankelijk voor de nieuwe religieuze denkbeelden, welke zij gretig in zich opnam. In zijn werk „Vie de dames illustres” vertelt Brantome, dat Renata geleerd genoeg was, om met kennis van zaken op elk gebied der wetenschap te disputeeren, zelfs over de astrologie. In Parijs reeds had zij kennis

gemaakt met den Ferrariër Antonio Brasavola, ambassadeur der d'Este's, die in een openbare vergadering, waar vele geleerden aanwezig waren, honderd verschillende wetenschappelijke thesen verdedigd had. Weldra werd dus Renata's hof het centrum der anti-katholieke beweging, wier geestelijke leider Marot was. De dichter was geen theoloog, zooals Calvijn of Luther, en het was hem niet zoozeer om de filosofisch-theologische leerstellingen te doen als wel om de vrijheid van geweten. Zijn naar vrijheid snakkende geest kante zich tegen de onvrijheid der Kerk, tegen de geleerden der Parijsche Sorbonne, die hij „Sorbonniers”, noemde en die zelfs het lezen van Grieksch en Latijn verboden uit vrees, dat een kritiek op den bijbel en op de kerkvaders tot ketterij zou kunnen leiden.

Est deffendu qu'on ne voyse allegant
Hebrieu ny Grec, ny Latin elegant
Disant que c'est langage d'heritiques

Kort voordat Renata haar derde kind ter wereld bracht (1535), schreef Marot haar een geestdriftig gedicht, waarin hij een moeilijken tijd voor het te verwachten kindje voorspelde, want het zou geboren worden juist op

het oogenblik, dat de strijd „contre ignorance et sa troupe insensée” zal ontbranden. De dichter loochende weliswaar relaties te hebben met de Duitsche protestanten, en zeide met Luther niets gemeen te hebben, maar was wel doordrongen van Calvijn's ideeën, die gericht waren tegen elken uiterlijken vorm der Katholieke kerk en tegen de mis, die hij als een heidensche instelling beschouwde. Het kon niet anders of de aanwezigheid van Marot en van zoo vele andere Fransche ketteren te Ferrara, zooals Jamet, la Planche, Cornilan, Bouchefort, Pons en Boutiers moest de aandacht trekken der geestelijkheid, die zoowel uit Ferrara als uit Bologna berichten over de bedenkelijke samenkomsten aan Renata's hof naar Rome zond. Eenige kardinalen gaven Ercole den raad om een eind te maken aan deze ergerlijke beweging, want de paus, die wist, wat in Ferrara gebeurde, zou niet dulden, dat juist in dezen onder suzeriniteit van de Roomsche curie staanden staat, denkbeelden werden gekweekt die tegen het Katholicisme waren gericht.

(Wordt vervolgd.)

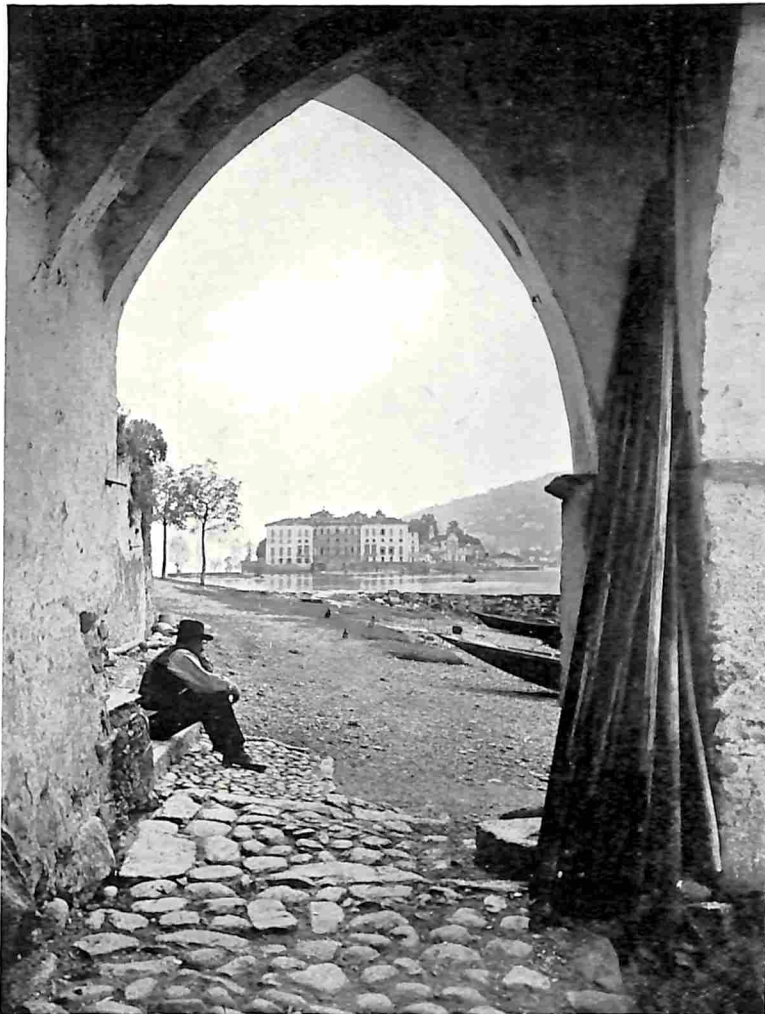

Foto Aug. Ruff.

AAN HET LAGO MAGGIORE.